ՊԱՅՄԱՆՔ

Տարեկան գին Կ. Պոլսոյ համար 10 Մէճ.
» » Գաւառաց » 12 »
Վեցամսեայ » Կ. Պոլսոյ » 5 »
» » Գաւառաց » 6 »
Օտար երկիրներու • 2 1/2 Լիրա
Ծանուցման տողը մէկ անգամի համար 3 ղրուշ, երկու անգամի համար 2 ղրուշ է. աւելի անգամներու համար զատ սակարկութիւն կը լինի։
Մէն մի թիւ 40 փարա արժամ։

ՄԱՍԻՍ

ԼՐԱԳԻՐ

ՀԱՆԱՊԱԶՕՐԵԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ՊԱՅՄԱՆՔ

Դուրս գնացած յօդուածոց համար ծախսը Խմբագրութեան վրայ է։
Նորագրոյ վերաբերեալ նամակ կամ որ և իցէ գրութիւն Խմբագիր — Տնօրէնին պիտի ուղղել, Գալաթիա Սանտըքճըլար ձոքաքի թիւ 128, Նոր խան, Մասիսի գրասենեակը։
Ծանրու ծախքը չվճարուած նամակ չընդունիր։
Ցրուած նամակ, յօդուած, եւ ետ չեն տրուիր։

КОՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 24 ՅՈՒՆԻՍ

ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Այս առաւօտ հասած հեռագիրք

Վիէննա 5 յուլիս.

Ստոյգ է այն լուրը թէ Տուլչինեօյի փոխարէն Բոտկորիցայի մօտ Գարաստագի հող տալու խնդիր լինի։

Հռոմ 5 յուլիս.

Հասան Գերապայծառին Կարդինալութիւն պիտի տրուի սեպտեմբեր ամսոյն գումարուելիք Կոնսիստորիոնի ժողովին մէջ։

Լոնտրա 5 յուլիս

Օսմ. Բոնս.	10 1/2	
Փոխ.	1865	11 7/8
»	1869	10 7/8
»	1871	70 7/8
»	1872	19 1/4
»	1873	10 1/2
»	Եգիպտ.	89 1/8
Անգղ. Բոնս.	98 13/16	

Փարիզ, 5 յուլիս.

Օսմ. Բոնս.		10,60
» Երկաթուղի		33,25
Գաղղ. »	5 0/0	119.77 1/2
» »	5 0/0 Նոր	85,52 1/2

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կայսերական հրամանաւ՝

Երկաթի Գայմագամութեան պաշտօն վարած Եւսուֆ Զէմիլ էֆէնտին Խնուսի Գայմագամ անուանուեցաւ ընդ. կուսակալութեան կարնոյ։

Բ. Դուռը Հայաստանի բարենորոգմանց նկատմամբ տէրութեանց ծանուցագրին 'ի պատասխանի երէկ ծանուցագիր մը գրկեց մայրաքաղաքս նստող դեսպանաց։

Բ. Դուռն Գարատաղի և Ալպանիոյ նկատմամբ ալ նոր ծանուցագիր մը պիտի ղրկէ այսօր կամ վաղը։

Ելմտական նախարարութիւնն հարիւրական լիրա ճամբու ծախք տուաւ Ալպանիա երթալիք Օսմանեան նոր քօմիսէրներուն, որք քանի օրէն ճամբայ կ'ելլեն։

Բարենորոգմանց Եւրոպական յանձնախումբն այսօր Թոփգափու Օսմ. երկրորդ պատուիրակ Սահակ Ապրօ էֆէնտիին տունը պիտի գումարի։

Մայրաքաղաքիս Գաղղիական նոր դեսպան Պ. Թիսօ իւր վկայագրերն առաջած լինելով, քանի մ'օրէն Վեհ. Սուլթանին պիտի ներկայէ։

Վագըթ լրագիրը կը ծանուցանէ թէ Օսմ. սահմանութիւնը կարմելու պաշտօն ունեցող Անգղիական սպայից պայմանագիրը վերստանալու համար պիտի նորոգուի եղեր։

Անգղիական դեսպան Պ. Կօշէն երէկ երեկուն Եըլտըզի կայսերական պալատը ճաշեց։ Սոյն ճաշին ներկայ էին Բ. Դրան նախարարներն և արտաքին գործոց նախարարութեան խորհրդական Վսեմ. Ցարաթիւն էֆէնտի Տատեան։

Զրոյց կայ թէ Արքունեաց քարտուղար Միւնիր պէյ Հռոմի դեսպան անուանած է։

Մայրաքաղաքիս Եւրոպական լրագրաց քաշուած վերջին հեռագիրք բացորոշակապէս կը ծանուցանեն թէ Օսմանեան կառավարութիւնը զինուորական պատրաստութիւններ կընէ դեսպանախորհրդին որոշած տեղերն Ցունաստանի չթողլու համար։

Ֆոր տիւ Պաֆոր կը ծանուցանէ թէ Ալպանիական միութիւնն ամեն կողմ և մինչեւ իսկ Կ. Պոլսոյ մէջ կամաւոր գրել տալով Եպիրոս կը ղրկէ։ Այս կամաւորք ոսկի մ'և պէտք եղած զէնքերը կ'առնեն, և արդէն բաւական մարդ գրուած է եղեր։ Ֆոր տիւ Պաֆոր մակ կը յայտնէ թէ Ցունաստանի սահմանակից գաւառաց մէջ այս անկանոն զօրքերն անպաշտպան քրիստոնէից վրայ յարձակումներ 'ի գործ չդնեն։

Լա Թուրքի լրագրին հակառակ զրոյցներն հերքելով կը ծանուցանէ թէ Արմենիոյ նկատմամբ Ապէտին փաշայի չինած բարենորոգմանց ծրագիրը նախարարաց խորհրդէն ընդունուած և Վեհ. Սուլթանէն վաւերացեալ լինելով, տէրութեանց ծանուցագրին երրորդ կէտին նըկատմամբ Բ. Դրան կողմանէ տրուելիք պատասխանին հետ դեսպանաց պիտի հաղորդուի։

Անցեալ շաբթու Բերայի Անգղիական դեսպանատան մէջ հետաքրքրական դէպք մը տեղի ունեցաւ։ Զէյրագանի պալատէն հարճ (օտալըգ) մը Անգղիոյ պաշտպանութեան դիմեց՝ հաւանականաբար երեւակայական փառքի մ'երկիւղէ։ Հարճը Բերայի դեսպանատունը գնաց, բայց հոն մարդ չը գտնուելով, Թարապիա դեսպանին խնդրեց տարուեցաւ, և Ն. Վսեմութեան հրամանաւ Անգղիական Անթըլօբ շոգենաւը տարուելով երկու օր հոն մնաց։ Կիրակի օրը ցամաք զրկուեցաւ, բայց միշտ Անգղիական դեսպանատան պաշտպանութեանը ներքեւ կը մնայ։

Կըսուի թէ Բէրա Թէքէ Գալըճի կողմը թաղապետութեան չինած համբական պարտէզն յառաջիկայ կիրակի օր պիտի բացուի՝ քառասուն փարա մուտքով։ Կէս օրէն ետքը ժամ չորս ու կէսէն սկսելով ամեն օր նուագածութիւնք պիտի լինին։

Շաբաթ օրը Քառանթինայի վարչութեան Օտաճիներէն մին ըսելով վարչութեան ամբանոցը աչքէ անցունելու համար դուռը բացած ժամանակ, ներսէն չորս հինգ մարդ դուրս ելան փախան։ Օտաճին անմիջապէս Քառանթինայի վարչութեան իմացուց և մթերանոցը մտնելով զարմացմամբ տեսան որ երկու ու կէս մէթրօ լայնութիւն ունեցող թանձր պատերէն մին երեք մարդ հանգիստ մտնելու չափ ծակուած էր. աւելի հեռուն ել կրորդ պատ մ'ալ նոյնպէս ծակուած էր. կ'երեւի որ այս ճարտար գողերը առան օրէ 'ի վեր այսպէս կաշխատէին, որպէս զի անց մը բանալով քովի խանը կարենան մտնել, ուր մեծ վաճառականաց, և 'ի մէջ այլոց Պ. Ն. Զարիֆիի գրասենեակը կայ։

Կ. Պոլսէն Անգղիական լրագրաց քաշուած հեռագրեր կը ծանուցանեն թէ Պ. Կօշէն Բ. Դրան դիտողութիւն ըրեր է Ալպանիացւոց զինուորական օգնութիւն տալուն համար. բայց Դուռը մերժեր է այս բանը։

Կիրակի օր Լէանտրի աշտարակին (Գըզ գուլէսի) մօտ նաւակ մը ընկղմեցաւ։ Քանի մը Հայ պատանիներ ծովային պտոյտ մ'ընել ուզելով, առագաստաւոր նաւակ մը նստած էին։ Դեկը վարողը նաւակին զանուած տեղը չճանչելով, աշտարակին մօտ ժայռի մը վրայ զարկեց զայն։ Նաւակն անմիջապէս ջախջախուելով ծովասոյզ եղաւ, բայց անմիջապէս հասած օգնութեամբ անվտանգ պատանիներն ազատեցան։

Գոհութեամբ կը լսենք թէ մայրաքաղաքիս գլխաւոր սեղանաւորաց նախաձեռնութեամբ 'ի նըպաստ Անատոլուի սովելոց կազմել Մեծ-վիճակահանութեան տոմսակներն արդէն հրապարակ ելած են, և այլ և այլ սեղանաւորական հաստատութեանց և դրամափոխանակաց քով կը վաճառուին 'ի գին մէկ ֆրանքի։ Այս վիճակահանութիւնը կազմող յանձնախումբը՝ ամսականոց Եւրոպական երկիրներու մէջ վաճառման համար ալ պէտք եղած ձեռնարկներն արդէն ըրած է մայրաքաղաքս նստող դեսպանաց մօտ։

Տարակոյս չունիմք որ մեր ազգայինք ալ փոքր-Ասիոյ սովելոց օգնութեան համար այս գիւրին միջոցէն օգուտ պիտի քաղեն։ Ամեն մէկ տոմսակ մարդ մը կրնայ ազատել սովամահ մահէ, և նոյն տոմսակը կրնայ 100 էն մինչև 100,000 ֆրանք պարգև տալ։ Արդէն ծանուցած եմք թէ գործն ապահով ձեռքերու մէջ է, և մեծ յոյս կայ թէ ամեն ուղղէ ու կրօնքէ սովելոց համար օգնութեան հզօր միջոց մը պիտի լինի այս վիճակահանութիւնը։

Մեր ազգայնոց դիւրութեան համար անօգուտ չեմք համարիր ծանուցանել նաև թէ սոյն վիճակահանութեան տոմսակները Գարաքէօյի կամրջին գլուխը Խավերար խանի տակը թիւ 33 Գուլըքջըղեան Մարդար էֆէնտիի խանութն ալ կը վաճառուին։

ՎՐԻՊԱԿ

Մեր չարաթ առուր թուով Հայաստանի առաջնորդութեանց վըրայ հրատարակուած յօդուածին մէջ Բաղէշի վիճակը յոյժ կերպիւ կառավարուող վիճակներուն կարգը դրուած է սխալմամբ՝ փոխանակ պարզ տեղապահով մը կառավարուող վիճակաց կարգը դրուելու։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

ԵՒՀԱՄԲ ՈՍԿԻՈՅ

Երէկ երեկուն գոցուեցաւ		11,25
Այս առաւօտ բացուեցաւ		11,22
Կէս օրին		11.22
Ռումէլիի երկաթուղի	Ֆր.	53,50
Թղթադրամ	Օսմ. լիր.	1230
Թրամվայ	»	350

ԸՆԹԱՑՔ ԱՐԺԵԹՂԹՈՑ

23 Յունիս

Սօսիէթէ Ժէնէրալ	Անգղ. լիր.	4.20
» Փոխանակութեան	»	3, 5
Կ. Պոլսոյ Պանքային	»	7, 5
Քրէտի Ժէնէրալ	»	3,25
Փոխ. 1863	Ֆր.	—,
» 1865	»	58,
» 1869	»	57,
» 1872	»	19,50
» 1873	»	54.50

ԸՆԹԱՑՔ ԴՐԱՄՈՑ

24 Յունիս

Անգղ. լիրա	Դր.	110
Նաբոլէոն ոսկի	»	87 37
Խմբէրիալ Ռուս.	»	90 20
Ռուսական թղթդրամ 3 ռուբ. 30 քարիք		
Զարմիկ	Դր.	51 20
Մէճիտիէի արծաթութիւն	»	7 11
Հինդլոց	»	211
Վեցնոց	»	129 20
Մէթալիք	»	210 20
Պիշլիկ	»	830
5 փարանոց	»	220

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կը յիշեն ընթերցողք թէ Հայոց Պատրիարքարանն անցեալ երկու շաբաթ առաջ (յունիս 9) պաշտօնական ծանուցում մը հրատարակելով, Հայաստանի սովին և հարստահարութեանց վրայ Պատրիարքարանի կողմէ հրատարակուող տեղեկութեանց ճշդութիւնը կասկածի ենթարկող զրոյցները բացարձակապէս հերքած և անգամ էր թէ «Հայաստանի սովոյ վիճակին վրայ հասած տեղեկութիւնք «դժբաղդաբար կը պատասխանեն «լուր ամենայնի իրողութեանց բա«տուղութեանն, որ աշխարհի առ«ջև անժխտելի կերպիւ վկայեալ է «նաև Պատրիարքարանէն անկախ «ուրիշ պաշտօնական աղբիւրներէ։»

Պատրիարքարանի այն բացորոշ յայտարարութեան վրայ, Բ. Դուռն հարկ համարեցաւ վերստին Հայոց սովոյ ուղղել գաւառական իշխանութեանց և ստոյգ տեղեկութիւն խնդրել։ Այհաւասիկ եկած պատասխանները, զորս Պատրիարքարանի աշխատութեան կը ներկայեմք.

Կարնոյ կուսակալ Մուսթաֆա փաշայէն յունիս 19 թուով

«Կարնոյ բովանդակ վիլայէթին մէջ հարստահարութեան կամ անկարգութեան որ և է դէպք մը չը կայ նշանակելու։ Ըստ որում Պայազիտի հետ հեռագրական հաղորդակցութիւն չկայ, յատուկ սուրհանդակով տեղեկութիւն խնդրեցի յիշեալ գաւառին վիճակին վրայ, և ստանալիք տեղեկագիրս պիտի ղրկեմ Ձեր Բարձրութեան։»

Սեբաստիոյ կուսակալ Հալիլ փաշայէն յունիս 15/27 թուով

«Իմ հոս գալէս 'ի վեր բնաւ գանգատ մ'եղած չէ այն կարծեցեալ հարստահարութեանց վրայ, զորս Քիւրդերը կը գործեն եղեր Հայոց վրայ։

«Բնաւ հարստահարութիւն չկայ Հայոց դէմ, ինչպէս որ կը հաւկցուի տեղւոյս անցից վրայ շինուած անիրական տեղեկագրէն, զոր պատիւ ունիմ ներկայել Ներքին գործոց նախարարութեան։»

Տիգրանակերտի կուսակալ Ահմէտ Իզզէթ փաշայէն յունիս 17/29 թուով

«Գաւառիս Հայերն և այլ քրիստոնեայք, որ յիսուն հազարի չափ կան և հինգ կամ վեց այլ և այլ հաստատութեանց բաժնուած երկու հարիւր հազար իսլամ ժողովրդոց մէջ ցրուած են, ամենակատարեալ անդորրութիւն կը վայելեն։ Բաւական երկար ժամանակէ 'ի վեր բնաւ անկարգութիւն մը ծանուցուած չէ մեզ։

«Երկու Մարտինի և Սղերդի կողմերը քանի մ'ազմնութիւնք անցած էին, բայց փորձական վերջին վերակացման թեան վրայ սոյն չարագործութեանց հեղինակները բռնուելով պատժուեցան, և ամեն անկարգութիւնք դադարեցան։ Այժմ ամենամեծ ապահովութիւն կը տիրէ այս գաւառիս մէջ։»

Մամուրէթ-ուլ-Ազիզի (Խարբերդ) կուսակալ յուսէն յունիս 15/27 թուով

«Նահանգիս այն Քիւրդերն որք կառավարութեան հնազանդ են, բնաւ երբէք բռնութիւն ըրած չեն Հայոց վրայ։

«Հոս գալէս 'ի վեր առած բոլոր տեղեկութիւնքս կը հաստատեն այս բանս, և բնաւ գանգատ մ'եղած չէ ինձ այս մասին։

«Ճշմարիտ է որ Տէրսիմի Քիւրդերը մերթ ընդ մերթ յարձակում կընեն շրջակայ տեղերու բնակչաց վրայ, բայց անոնց ապստամբութիւնները միմիայն Հայոց դէմ ուղղեալ չեն, խլամք ալ, որք մեծամասնութիւն կը կազմեն, ոչ նուազ ենթակայ են այդ Քիւրդերուն հարստահարութեանց։

«Սակայն կայսերական զօրքը Տէրսիմը խաղաղելու զբաղած է, և կը յուսամ որ Տէրսիմցւոց չարագործութիւնները բոլորովին կը դադարին։

«Բէճէկ 3 թուով տեղեկագրիս մէջ, զոր Տիարպէքիրէն յղեցի Ներքին գործոց նախարարութեան, կայսերական կառավարութեան ու շաղաբութիւնը հրաւիրած էի Հայոց վիճակին, Քիւրդերուն կացութեան, ասքէն յառաջած պարագայից, և այն արամադրութեան վրայ, զոր ունին Հայք ամենախօսք դէպքերը չափազանց մեծցնելու, որպէս զի իրենց քաղաքական գաղափարներն յառաջ տանին։»

Վանայ և Բաղէշի կուսակալներն ինչ պատասխան գրած են արդեօք։

Զրոյց կայ թէ Իփէքճեան Համբարձում էֆէնտին Միացեալ ընկերութեանց կողմանէ ընդհանուր տեսուչ կարգուած է բոլոր Հայաբնակ գաւառաց մէջ յիշեալ ընկերութեանց ունեցած դպրոցներուն համար։ Միացեալ ընկերութիւնք տակաւին վերջնականապէս կազմըւած չլինելով, կը լսեմք թէ այս զրոյցն անհիմն է։ Բայց Իփէքճեան էֆէնտին, որ կրթական խնդրոց մէջ մասնաւոր հմտութիւն ունի, միօրինակ ծրագիր մը կը շինէ Միացեալ ընկերութեանց ապագայ դպրոցական աշխատութեանց համար։

Շապին Գարահիսարի Պատրիարքական փոխանորդ Գեր. Մովսէս վարդապետ՝ երէկ մայրաքաղաքս հասնելով, այս առաւօտ հետևեալ ցուցագին տալերը դրած է մեզ։

«Երէկ, որ է երկուշաբթի, աւարիական շոգենաւով անվտանգ տեղս հասանք. սակայն սխրատ գառնութեամբ լցուեցաւ, երբ ծանր հիւանդացեալ մօրս մահուան գոյժն առի։ Աւա՜ղ, մնացի ես ալ որբ և չստերու նման ծնողական գորովալիր խնամքէ զուրկ։ Գրեցէ՛ք, ազնիւ Մասիս, գրեցէք, որ Գարահիսարի գաւառական ժողովներն իմանան թէ մօրս հիւանդանալը չինծու չէր. եթէ այնչափ չթերահաւատէին և մեր ճշմարտահրդութիւնն օրէ յօր մնալուն պատճառ չըլլային, թերեւս մօրս վերջին ժամերուն կը հասնէի։»

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Պէրլինէն յունիս 28 թուով Անգղիական լրագրոյ ուղղեալ հեռագիրք դեսպանախորհրդին վերջին նիստերուն վրայ տեղեկութիւններ կուտան։

Նոյն օրը մեծ տէրութեանց դեսպաններն հաւաքուելով՝ իրենց վերջին նախին առհնդրութիւնն ընդունեցին և ստորագրեցին։ Բայց դեսպանախորհրդին որոշումն ուրիշ պաշտօնական թուղթի մը մէջ պիտի ամփոփուէր, և ստորագրուէր։ Դեսպանք իրենց խորհրդակցութեանց արդիւնքը տէրութեանց պիտի հաղորդեն, անոնց կամաց թողլով հաւաքական կամ համաձայնաւ ծանուցագրի ձեւով խնդիրը Թուրքիոյ և Յունաստանի ներկայելու գործը։ Դեսպանախորհուրդը քանի մ'երկրորդական խնդիրներ ևս պիտի կարգադրէր, ինչպէս են Յունաստանի տրուիլ սահմանուած տեղերուն մէջ խալամոց կոչուածներուն, վաքֆի և կրօնական ազատութեան խնդիրներն, և Օսմանեան ընդհանուր պարտքէն թողեալ տեղերուն ինկած բաժինն, որ Պէրլինի դաշնագրին մէջ Պոլքանի Թեւրակիոյն իշխանութեանց նկատմամբ տրուած պայմաններուն համաձայն պիտի կարգադրի։

Յունաստանի տրուելիք հողերը չորս հինգ հարիւր հազար բնակիչ ունին, բաւ մեծ մասին Յոյն, և կը բաղկանան Եպիրոսի մի մեծ մասէն և Թեսաղիոյ դաշտէն։ Սահմանագիծը Մեցովոյի հիւսիսային կողմէն կ'անցնի, և մինչ դէպ ի հիւսիս երկնալով Օլոմպոսի և Բէնէոսի հովիտներն և անոնց մէջ թափող գետակները կը պարփակէ, և դէպ ի հարաւ դառնալով Օլիմպոսի գագաթներէն Եգէան ծովը կը յանգի։ Դեսպանախորհուրդն իր սահմանագիծն այսպէս դէպ ի հիւսիս մղելով՝ Վեհաժողովին որոշման համաձայնած կը կարծէ. սակայն Բ. Դուռը կրնայ առարկել թէ "հովիտ" բառին խիստ ընդարձակ նշանակութիւն տրուած է։ Դեսպանախորհրդին ուսումնական խորհրդականները կը կարծեն եղեր թէ սահմանագիծը բաւական ճշդութեամբ որոշած են, ի բաց առեալ արեւելեան ծայրն, որ Օլիմպոսի բարձունքէն Եգէան ծովը կ'երթայ, քառասուն աստիճանի լայնութեան հիւսիսային կողմէն, ուր գետերու և ձորերու բազմութեան պատճառաւ տեսականապէս ճշդութիւնն անկարելի եղած է։ Ուստի երբ Օսմանեան երկու արքաւանդ դաւառաց, ուր սահմանագծին ճշդութեան վրայ կասկած չէ մնացած, բանակներն Հելլենաց յանձնուին, միացեալ մասն ևս ճշդիւ որոշելու համար յանձնախումբ մը պիտի ղրկուի։ Դեսպանախորհրդին աշխարհագրական արդէն իրենց յօրինածներուն մէջէն եղած հրահանգները պատրաստած են, և իրենց պաշտօնը կատարելով իրեն նախագահ Պրուսմ գնդապետի կողմէն կոչուելի հրաւիրեցան։

Թուրքօ-Հելլենական թղթակցութեան առաջին արդիւնքն այսպէս կը վերջանայ, և կը մնայ տեսնել թէ երկրորդ արդիւնքն ի՛նչ պիտի լինի։ Բ. Դուռը չընդունիր այնպիսի որոշում մը, որոյ վրայ խորհրդակցելու անգամ չհրաւիրեցաւ։ Ալպանիացիք դիմադրութեան կը պատրաստուին, և սակայն դեսպանախորհրդին որոշման գործադրութիւնն առանձնապէս մեծ տէրութիւն մը սակաւին չյանձնուիր։ Գերմանիոյ արտաքին գործոց նախարարութիւնը տեղեկութիւն առած է փարիզէն թէ Գաղղիական կառավարութիւնը տրամադիր չէ բնաւ Թուրքիոյ դէմ բռնութիւն 'ի գործ դնելու։

Ստոյգ է նաև թէ դեսպանախորհուրդը գործադրութեան մասը նկատողութեան առած չէ. ուստի տէրութեանց կը մնայ բանակցիլ այս մասին, և չյուսացուիր որ դեսպանախորհրդին որոշումներն ողբերգական վախճան ունենան, քանզի համագործական միջոցները նախամեծար պիտի համարուին. բայց առ այժմ պաշտօնական դէպքեր ալ կը պատահին։ Ուստի թէ դեսպանախորհրդին նախագահ Հոհէնլոհէ իշխանը բազմաթիւ նամակներ առած է լիմայրացիներու խնդրագիրներէ, որք իրեն զանազան առաջարկութիւններ կ'ընեն։ Անգղիացի կին մ'ալ մը որ "կայսրուհի տիկնոջ" կ'ստորագրէ, նամակ մ'ալ ղրկելով զանազան պահանջումներ կ'ընէ եղեր սովորականէօք։

Միւս կողմէն Հոհէնլոհէ իշխանը լուրջ հետաքրքիր ընդունած է նաև Ալպանիացիներէ, որք կը յայտարարեն թէ Յունաստանի մաս մը հող չտալու համար իրենց արեան վերջին կաթիլը պիտի թափեն։

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆ

Տիարպէքիրի Հայ Բողոքական Պատուելի Պ. Թովմաս Պօյաճեանի ազգային զգացմանց և ինչ ինչ գործոց նկատմամբ Մասիսի մէջ հրատարակեալ տեղեկութիւնք այլ և այլ ակնոց մէջ յուզում պատճառած լինել կը թուին։ Ցաւութիւնք իրարմէ յոյժ տարբեր են. ազգասէրք ցաւ կը յայտնեն այնպիսի բարձր դիրք բռնող Հայազգւոյ մը վրայ, որ իւր ազդեցութիւնն իւր ազգին օրինաւոր շահուց դէմ գործածելու մէջ յաջողութիւն ունեցած լինել կը թուի. ուրիշներ ալ Մասիսի հրատարակութիւնները չափազանցեալ կը նկատեն, և կը կարծեն թէ, Պատուելի Թովմասի դէմ թշնամութիւն ունեցող մէկը պարզապէս խաբած է զՄասիս. և վերջապէս, մինևանդ ուրիշք ալ գչարելով կը հարցունեն թէ Մասիս Լուսաւորչական լրագիր մը լինելով ինչ իրաւամբ այդ օրինակ հրատարակութիւններ կ'ընէ Բողոքական պատուելիի մը դէմ։

Բայց Մասիս, որ թէ՛ Կ. Պոլսոյ Ազգային Վարչութեան և թէ՛ գաւառական առաջնորդաց և իշխանութեանց արարքները կը քննադատէ, որ՝ իբրև ազգային շահուց նախանձախնդիր՝ պարտաւոր է ի հարկին ոչ մէկու դէմ իւր քննադատութիւնները չխնայելու, որ երբեմն մինչև անգամ Հայոց կաթողիկոսին արարքներուն դէմ կը խօսի, Մասիս, կրկնեմք, անշուշտ իրաւունք ունի քննադատելու Հայ-Բողոքական պատուելիի մ'ընթացքն ալ, որքան բարձր դիրք ալ բռնած լինի նա։ Այս այնքան պարզ է, որ աւելորդ կը համարիմք երկար խօսիլ այդ նկատմամբ։ Գալով գրուած բաներուն մինչև ո՛ր աստիճան ճիշդ լինելուն, մեր էջերը բաց են Պ. Թովմաս Պօյաճեանի անձնական պաշտպանութեան համար ալ, զի մեք, ինչպէս ամեն անկեղծ Հայերօք կը ցաւիմք որ Ազգին մի անջատեալ մասին գլուխը գտնուող այդպիսի կարևոր անձ մը, որ բարձրաստիճան օտարազգեաց ալ վստահութիւնը գրաւած է, ա՛յն աստիճան հակակիր զգացումներ ունեցած լինի ազգային օրինաւոր շահուց և իրաւանց նկատմամբ։ Ուստի, անտարակոյս յոյժ փափաքելի է որ Պատուելի Թովմաս Պօյաճեանի անձնական պաշտպանութիւնն աւելի զօրաւոր լինէր քան թէ անոր դէմ տրուած որ և է ամբաստանական կամ հաւաքական վկայութիւն, և Մասիս մեծապէս ուրախ կը լինի եթէ ինք կարենայ գործիք մը լինիլ այս կարևոր խնդրոյն լիովին լուսաբանութեան։

Առ այժմ, նոյն իսկ մեզ ուղղեալ քանի մը մասնաւոր գրութիւնք մեծ զարմացում կը յայտնեն Պ. Թովմաս Պօյաճեանի վերընծայեալ հակազգային զգացմանց վրայ։ Աստղիկ հեսեկեան, որ ազգասէր վանեցւոյ մը կողմանէ գրկուած է մեզ, օգտակար տեղեկութիւններ պարունակելուն պատճառաւ, արժան կը համարիմք նախ հրատարակել՝ առանց իւր մասնաւոր ոճին դպչելու։

«Խասկետար 21 յունիս.

"Խմբագիր Տէր. — Ձեր յունիս 19 թուականաւ և "Քրդահայք" վերնագրով յօդուածը յառաջ գալ սորա կարդացի, ուր կը տեսնեմ թէ Տիգրանակերտի Բողոքական պատուելի Թովմաս Էֆէնտի Պօյաճեան, Անգղիական հիւպատոս Պ. Թրօթթըրի տեղեկութիւններ տալով, ժխտեր է եղեր Հայաստան, Հայ ազգ, Հայ լեզու և այլն, և մինչև անգամ համարձակեր է այնպէս ցուցնել, իբր թէ Հայոց գանդատած հարստահարութիւնք յոյժ չափազանցեալ բաներ են եւ եւ։

"Արդ, Խմբագիր Տէր, այսօր Վանայ վրայ քանի մի վիճակագրական տեղեկութիւնք կը հաղորդեմ ձեզ, որով հետև ես ալ հոն ծնած եմ, եթէ ընդունիք, Կարնոյ և Բաղէշի վրայօք ալ բաւական տեղեկութիւններ կրնամ տալ։

"Վան քաղաքի և Այգեստանի բնակիչք հինգ մասէն երեք մասը Հայ և երկուս Թուրք են. Քուրդ ոչ գոյ. Վանայ մօտակայ գլխաւոր մեծ գիւղեր, Աւանց գիւղի ծովեզեր, բնակիչք Հայ. Շահ-Պաղի բնակիչք Հայ. Արճկայ բնակիչք Հայ. Այգեստանի Շամիրամակերտ (Շամիրամ մահալլէսի) կոչուած մասն, որ բոլորովին Հայոց ձեռք էր, իւր գեղեցիկ դրից պատճառաւ բռնութեամբ գրաւեցաւ Թրքաց կողմէ. Արտամէտ՝ Հայ և Թուրք խառն։

"Վանայ արհեստաւորք, ոսկերիչք Հայ են, Պասմաճիք Հայ են, Թօփաճիք և Մըլթարք Հայ են, հիւսն (տիւրկէր) և ընդհանուր շինութեանց գործաւորք Հայ են, կտաւագործք և հացագործք Հայ են. իսկ մսավաճառք տաճիկ են, և նպարավաճառք և կօշկակարք կէս Տաճիկ և կէս Հայ են. դերձակք Հայ են։

"Հայք ունին Վանայ մէջ տասներկու եկեղեցի և ութ դպրոց, և հարիւրաւոր օտար լեզուաց հմուտ աշակերտներ հասուցած են և կը հասցնեն. իսկ Քո՞ւրդք ուր են. — Վանէն 10 կամ 12 ժամ հեռաւորութեամբ Խօշապ, Կիւաշ, ինչպէս նաև Հէքքեարիի և Խիզանու կողմեր կը գտնուին։ Թրօթթըրին պարծենցուցած Քուրդերն իրաւ "քաղաքակրթութեան գործիք եղող սա՞րքն" են. այն կողմի գիւղերուն մէջ կը գտնուի Քրդերէն խօսիլ գիտցող Հայ, և անոնց մի փոքր մասը գլուխին ճերմակ քիլաֆ կը դնեն, և վրան ալ խել մը եազմաներ կը պլլեն. կարծեմ Պատուելիին Քուրդի կերպարանօք Հայ ըսած այս պիտի ըլլայ. բայց աւոր պատճառը պիտի բացատրեմ։ Մեծագոյն մասը գլուխին արախչին և գունաւոր մազէ չալմոր կը հագնին որ Քրդացմէ բոլորովին տարբերին։ 1845 ին, երբ Պէտըրխան և խան Մահմուտ պէյերը ապստամբեցան, գրեթէ բոլոր Վանայ գիւղերուն տիրեցին, այն ատեն խեղճ Հայն արդեօք կը համարձակէ՞ր "Հայ եմ" ըսելու. հագուստներն փոխելէ զատ՝ անուններն անգամ կը փոխէին վասն փրկութեան հոգւոյ. Այս Հայոց տեղ եթէ ուրիշ մէկը ըլլար, լեզուն և ազգութիւնը թողլեն հաք կրօնքն ալ կը ձգէր մէկդի կ'ըլլար։ Բարեբաղդաբար այս երկրի Հայերն իրենց ազգութիւննին, լեզուննին, մանաւանդ Սուրբ կրօնքնին անշարժ պահած են. Եւ թէ աղխատութիւնն անոնց յանցանք գրուի, այն ալ հարստահարութեան արդիւնք ըլլալուն տարակոյս չկայ. Ուստի մինչև ցայժմ դատաստան մը չէ համարձակած յիշեալ գիւղերը մտնալու։ Այսու ամենայնիւ դարձեալ յիշեալ գիւղաց Քուրդ բնակիչներուն մեծ մասը նամակնին Կ. Պոլսոյ Հայոց գրել կուտան Հայերէն տառով։ Ո՞ւր են ուսեալ Քուրդք, արհեստաւոր Քուրդք, քաղաքացի Քուրդք. Հա՞յք են ամենէն աւելի քաղաքակրթութեան մօտ թէ Քուրդք։ Այս յայտնի իրողութիւնն ընթերցողաց կը թողում։

"Արդ, Տէր Խմբագիր, տկար գրիչով մը այսչափ բան մը գրելն ալ մեծ աշխատութիւն ըլլալուն տարակոյս չկայ. կը յուսամ՝ որ այս յօդուածս կը հրատարակէք՝ իբրև թարգման Ձեր "Քրդահայք" յօդուածին մէջ ներշնչած զգացմանց։"

ՎԱՆԵՑԻ

Գոհութեամբ կը հրատարակեմք նաև հետեւեալ նամակը, զոր արժանահաւատ ազգային մը գրած է, և բարի վկայութիւններ կը պարունակէ Պատուելի Պ. Թովմաս Պօյաճեանի վրայ։

Դատըքէօյ 21 յունիս 1880

. . . Խմբագրութիւն.

Հինգշաբթի և ուրբաթ աւուր թերթերուդ մէջ Պատուելի Պ. Թովմաս Պօյաճեանի վերաբերեալ Բ. և Բ. Պ. Բ. ստորագրութեամբ յօդուածները զարմանք և ցաւ պատճառեցին ինձ։

Պատուելի Պ. Թովմաս Պօյաճեան, թէև բաժանեալ մեր ազգային եկեղեցիէն և Նրէց Բողոքական Հայոց, սաստ տարիէ չափ առաջ Անգղիա գտնուած միջոցին, զինքն 'ի մօտոյ ճանչցայ, և այն երկրին եկեղեցեաց մէջ մեր հայրենի փառաց նուիրած քարոզներն և մեր մասնաւոր տեսակցութեանց մէջ իւր հայրենասիրական ոգին իմ վրաս խորին տպաւորութիւն մի ըրած ըլլալուն, արդարութեան պարտք մի կը համարիմ խոստովանիլ, որ՝ իրեն դէմ գրուածները ինձ համար լիովին անհաւատալի են, և յարգոյ Յօդուածագրերն լաւ կ'ընէին նախ փաստերն առաջ բերել, և յետոյ զինքը բամբասել։

Ընդունեցէք եւ
Գ. Ց. Ց[illegible]

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՔ

ՓԱՐԻԶ

22 Յունիս 1880

. . . Խմբագիր.

Պատուական Մասիսդ 2630 թըւոյն մէջ Ֆօքշանի Արժ. Հ. Գէորգ Ծ. վարդապետ Իւթիւճեանի մի սրտաշարժ առենախօսութիւնն հիւրընկալելով Ռուսիոյ Ռումանիոյ և Հնդկաստանի և այլ օտար երկիրներու մէջ բնակեալ ամեն ազգայնոց խորին ուշադրութեանն կը յանձնէիք զայն՝ Ձեր յատուկ գոհունակութիւնը յայտնելով այն պատուական և ազգասէր եկեղեցականին, որ Ռումանիոյ Հայոց ազգային վերակենդանութեան գործին նուիրած է ինքզինք իբրև ճըշմարիտ և քաջ հովիւ։ Ձեր ազնուութեան այս տողերն որքան կարճ՝ այնքան առաւել ազդու ըլլալով մեր սրտերուն խորը թափանցեցին։ Մեր նպատակն այսու ո՛չ այլ ինչ է բայց արձագանգ մի միայն տալ Ձեզ այն գոհունակութեան և շնորհակալութեան՝ որուն իրաւամբ արժանի է Հ. Գէորգ Իւթիւճեան. զինքն 'ի մօտոյ ճանչցողք լոկ համոզմամբ կը վկայեն այսմ, և պատուական Մասիսդ մէջ առաջին անգամ ըլլալով տեսնուած նորա յօդուածն ալ (որ խնդրոյն վրայ ողջմտութեամբ մտածողներու առջև անչափ լաւ ընդունելութիւն կը գտնէ), կ'ապացուցանէ թէ Հայր Գէորգ Իւթիւճեան գործի մարդ է. այսպէս ըլլալուն կենդանի վկայութիւններն ալ կարդացած ենք ուրիշ թերթերու մէջ։

Հայր Գէորգ Իւթիւճեանի այն ազդու առենախօսութիւնն, որոյ եզրակացութեան գործադրութեանն կախումն ունի Ռումանիոյ Ֆօքշանի ազգայնոց վերակենդանութիւնը, փափաքելի է մեզ որ իրական արդիւնքն ու օգտակարութիւնն ունենայ Ձեր ազնուութեան նշանակած երկիրներուն այն պատուական ազգայնոց մէջ, որք մեծագումար սամիկներ կը մսխեն իւրեանց զաւակաց օտար դաստիարակութեան համար, օտարասիրութեան զոհելով ազգային դաստիարակութեան կենսական խնդիրը։ Ձեր ազնուութեան նշանակած երկիրներուն մէջ քիչ հարուստ Հայեր չ'ունինք, որք եթէ իրենց մէջ միաբանին՝ կարող են օտարաց ցուցնել թէ՝ մեք Հայք ալ կրնանք գործել. Նոքա կրնան ծախս վարժարաններ ունենալ այն ամեն բարձրագոյն ուսմամբք և լեզուագիտութեամբք և կատարելութեամբք՝ որովք կը պարծին Եւրոպական վարժարանք. Այսպէս այն անհագին գումարները մեր քսակէն ելլելով օտարին քսակը չեն մտներ՝ այլ դարձեալ մեր քսակն. Թո՛ղ այն գեղեցիկ արդիւնքներն՝ որք կրնան ծընանիլ Հայաստանի աղքատի և ուսչիմ զաւակաց համար ալ. . . Մենք Հայքս, Ազնիւ Խմբագիր, չ'ա՛ս բան կարող ենք առնել, բայց մի բան կը պակսի 'ի մեզ, ամենուն գիտցած բանն է, այս Միաբանութիւն-Համաձայնութիւն . . .

Ինչ որ է, Արժ. Հայր Իւթիւճեան այսօր գեղեցիկ գաղափար մը կը յայտնէ Ֆօքշանցւոց համար. Ձեր ազնուութեան հետ և մեք այդ գաղափարն օգտակար տեսանք ամբողջ Ազգին համար. փափաքելի է մեզ սակայն, որ այդ Արժ. Հօր գործունէութեան և անձնուիրութեան համապատասխանէին ազնիւ Ֆօքշանցիք անհրաժեշտ եղած զոհողութեամբ. որով սկսէին իրական արդիւնքներ փայլիլ Ռումանիոյ Հայոց մէջ, և Ռումանիոյ Հայք սիրուն օրինակ մ'ըլլային ուրիշ օտար երկիրներու Հայոց։ Եւրոպիոյ մէջ գտնուած ազգայինքս մեծամեծ պարտքեր ունինք կատարելիք Ազգային Ներքին բարեկարգութեան մասին, բայց մինչև ցարդ՝ խիստ անտարբեր գտնուած ենք։ Եւրոպական Հայոց ազգային ներքին անբարեկարգութիւնը մեր ամբողջ Ազգին համար լաւ գաղափար մը չ'կրնար տալ օտարաց . . .

Ընդունեցէք, Ազնիւ Խմբագրապետ, մեր յարգանաց ողջոյններն և, եթէ կը հաճիք՝ շնորհեցէք մի անկիւն ներկայիս Ձեր պատուական թերթին մէջ, որով մնամ Ձերդ

Ն. Շ[illegible]

ԴԱՐՁԵԱԼ ՓԱՐԻԶ

29 յունիս 1880

. . . Բարեկամ.

Ձեր շատոնց յայտնած փափաքը անցեալ ամսոյ 19 ին կատարեցաւ. Ազնուափայլ և մարդասէր Լուսինեան Մարիամ իշխանուհին իւր ապարանին մէջ փառաւոր նուագահանդէս մը տուաւ 'ի նպաստ սովելոց, և թէպէտ եղանակն յառաջացած էր՝ որով շատ մարդ արդէն փարիզէն հեռացած էր, և արդէն Օթէլ Քօնթինանթալի մէջ ընդհանուր սովելոց համար հանդէս մը տրուած էր, (ժամանակին ձեզ յայտնած եմ թէ ինչ դժուարութեանց պատճառաւ իշխանուհին Լուսինեան անցեալ տարիի մէջ չկրցաւ տալ սովելոց համար փափաքած նըւագահանդէսը), 'ի վերայ այսր ամենայնի, մեծ համակրութիւն ցուցուց փարիզու ժողովուրդը իշխանուհւոյն բարեգործական հանդէսին. Շքեղ և բազմաթիւ էր ներկայ գտնուող անձանց բազմութիւնը *. առատ եղան իրենց նուէրները. ամենէն մեծ ստորինանաւոր անձինք թէ՛ իրենց նամակներովը և թէ իրենց ներկայութեամբը Հայ սովելոց վերջին ծայր համակրութիւն ցուցուցին. Օրագիրք միաբերան և ջերմ կերպիւ հրաւէր կարդացին բարեսիրտ հասարակութեան. Անոնցմէ մէկ քանիին կարծիքները այսօր կ'ընդունիք իմ թարգմանութեամբս, նոյնպէս հանդէսին յայտագրութիւնը. Երեսուն երկու տարիէ 'ի վեր յորմէ յետէ փարիզ եմ, այս առաջին հայկական հանդէսն է որ կը տեսնեմ Հայ և Հօլանդ ապարանի մը մէջ և համոզեալ եմ որ ամեն ճշմարիտ ազգասէր սրտեր պիտի հրճուին ինձ հետ։

Ձեր ազգասէր և ազգօգուտ Մասիսին մէջ երկոտ հրատարակութիւն մը ընծայել խնդրելով

Մնամ սիրով և յարգանօք
Ց. Թ[illegible]
Ատենադպիր հանդիսին.

* Երևելի անձանց կարգը՝ հանդիսականաց էր մեր ազգին երախտագիտութեանը արժանի ազատամիտ Պ. Լուի Լը Կայն երեսփոխանը, որ հրաւիրատոմսակը մերժեց ու վճարելի տոմսակ ներկայ գտնուիլ փափաքեցաւ։

Յ. Գ. Նիւթական արդիւնքը՝ որ դեռ ճշդիւ չի գիտցուիր, արդէն 3000 ֆրանքը անցած է, բայց բարոյական արդիւնքը թանկագին է։ Բոլոր ծախքերը 1500 ֆրանքի մօտ, Իշխանուհին ինք վրան առած է։

ՆԱՐԻՆ

—

Հետեւեալ պատճէնին հրատարակութիւնը խնդրուած է մեզնէ։

13/25 յունիս 1880

Մեծապատիւ Սարգիս Էֆէնտի Գ. Նիկիւղէլեան փոխ-Ատենապետ Ուսումնական Խորհրդոյ 'ի Կոստանդնուպօլիս.

Մեծապատիւ Տէր.

Մասիս լրագրոյ 2627 թուոյն մէջ Ձեր ատենադրութեամբ երկու նամակ կարդացի, ուր Կեդրոնական վարժարանի բացուելուն կամ չըբացուելուն վրայ մանր տեղեկութիւններ կը հրատարակէք, որպէս զի Ձեր պատասխանատուութիւնը ազատէք։ Այդ խրոխութիւնը ինծ չվերաբերիր, և ես ուրիշ առիթներ ունիմ այսօր Ազգիս և Հայրենեացս ծառայելու, և կ'ուզէի իսկ ուրիշ խորհրդութիւնները մոռնալ, որ հանդարտ ու պարզ մըտօք իմ պաշտամանս զբաղիմ։

Սակայն ցաւով նկատեցի որ դուք ուրիշ անձնական յարձակմանց մէջ զիս ալ կը խառնէք, և կը գրէք. «Ահա այն Թոպ. Խորհուրդը՝ իւրեն գլուխ ունենալով վարդապետ մը՝ որ պաշտօնական մամնոյ մը առջև պաշտօնական գրութիւնները կ'արհամարհէ եւն։»

Ցաւով նկատեցի, կը կրկնեմ, որ դուք ուրիշ փաստ չունենալով՝ զրպարտութեանց իսկ խառնիք, և միտքեր և խօսքեր ծամածռելով ինքզինքնիդ արդարացնելու աշխատիք։ Իմ բերնէս պաշտօնական գրութեանց արժողութիւնը ուրացող կամ պաշտօնական գրութիւնները արհամարհող խօսք չելաւ երբէք, և իմ բերանս կամահաճ խօսքեր դնել ըստ քմաց Ձերոց՝ Ձեզ ներեալ չէ։ Այո՛, ըսի, թէ Ուսումն. Խորհուրդը Կեդրոնական վարժարանի բացման մէջ անձնական խնդրոյ հետամուտ է, վասն զի իրական գործերը և պատրաստութիւնները չհոգալով երեւութականին կաշխատի, և երբ դուք երեսփոխանութեան և վարչութեան հրամանները յիշեցուցիք, յարեցի թէ անոնց ալ ինչ կերպով առաջացած ըլլալը ծանօթ բան մ'էր. վասն զի դարձեալ Ուսումն. Խորհրդոյ ծրագիրներուն և պահանջմանցը հետեւանքն էին։ Բնական էր որ Ուսումն. Խորհուրդը նախապէս օրինաւորութեանց կերպարանները առնէր, որպէս զի նպատակին հասնէր։

Այդչափ է իմ ըսելիքս, որպէս զի պաշտօնական գրութեանց արհամարհողի կեղծ ամբաստանութեան առջև լուռ չըլլամ։ Ուրիշներուն կը վերաբերի խնդրոյն վրայ կարեւոր խօսիլ և գործել. և երանի՛ թէ փոխանակ լրագրոյ մէջ վիճելու, արդիւնաւոր գործոյն ճըշմարտապէս կատարուելուն աշխատէիք։

Մնամ միշտ յառաջադիմութեան ազգիս անձկալեաց և աղօթարար
Մաղաքիա վրդ. Օրմանեան

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ

—

ՀԵՏԱԶՕՏՈՒԹԻՒՆՔ
ՄԻ ՔԱՆԻ ԲՈՒՍՈՑ ԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

—

Հայ մատենագրութեան և մանաւանդ բժշկարանաց ընթերցումը սա ճշմարտութիւնն 'ի վեր կը հանէ թէ Հայք միջին դարու մէջ՝ բոլորովին անդէտ չէին բնական պատմութեան, որոյ վրայ իրենց ծանօթութեանց գէթ մի մասն 'ի Յունաց կամ 'ի Հռովմայեցւոց ըստացած էին ուղղակի կամ Արաբական մատենագրութեան միջոցաւ։ Արդարև գիտնական բժշկութեան հիմնադիր Հիպպոկրատէն յետոյ՝ Մեծին Աղեքսանդրի հայանուն դաստիարակին Արիստոտէլ իւր մի քանի գրուածոց մէջ, Թէոփրաստ իւր «Տնկոց պատմութեան» մէջ, Անազարբացին Դիոսկորիդէս իւր բժշկարանին մէջ, ասոնցմէ զատ Գաղիանոս, Պլինիոս, Եղիանոս և այլք ուրիշք՝ կենդանեաց և բուսոց վրայ պատմական թանկագին ծանօթութեանց մթերք ձգած էին, յորոց անտեղեակ անմասն չմնացին Հայերն, երբ Նեստորականք, որ նոյն գրուածոց շատին Ասորական թարգմանութիւններն ունէին, իրենց դէմ յարուցուած հալածմանց ժամանակ այսր անդր ցրուելէն միջոցին՝ Պարսկաստանի մէջ բժշկական դպրոցներ կը բանային և իրենց գիտութիւնքն բովանդակ Արեւելից մէջ կը տարածէին, մինչև իսկ 'ի Չինաստան։ Իսկ Արաբացիք այն Ասորական թարգմանութիւններն իրենց լեզուին յեղլով՝ Յունական գիտութեանց ծանօթացած էին Պարսկաստան և Հայաստան արշաւելէ յետոյ, և իրենց կողմանէ նորանոր նիւթեր կը յաւելուին։ Մեր Հայերէն բժշկարաններն ևս բաւ մեծ մասին Արաբական գրուածոց նմանութեամբ յօրինուեցան։ Բայց Արաբաց արշաւանքէն առաջ՝ Հայք բժշկական ծանօթութիւններ ունեցան, բուն իսկ իրենց գիտողութեամբք ստանալով զայնս, կամ Յոյներէն առած լինելով, յորմէհետէ Տիգրան Թագաւորն և Կղեոպատրա բազում Հելլէն իմաստասիրաց ասպնջական կը լինէին։ Հայաստանի մէջ բժշկական ուսմանց ոեքն այնքան էր որ, ինչպէս այժմու բարդուած աշխարհաց գըլխաւոր քաղաքներուն մէջ բուսաբանական պարտէզներ կը գտնուին, Սանատրկոյ որդւոյն Արտաշէս Թագաւորին ժամանակ ևս, եթէ ոչ նոյն օրինակ պարտէզներ, գէթ բժշկական բուսոց և արմատոց անկարաններ ունեցած են Հայք։ Զայս կը հաստատէ Թովմա Արծրունի, երբ նոյն ուշիմ թագաւորին ձեռօք Արտամատ կամ Արտամետ քաղաքին շինութեան վրայ խօսելով այսպէս կ'ըսէ. «Չքնաղ պատրաստեալ և շուրջ զամրոցաւն անկախիտս բուրաստանս ծաղկաւէտս և մնացականս 'ի զմայլումն ծաղկանց, ոչ միայն 'ի տեսիլ խաղաղման աչաց, այլ և 'ի կազմութիւն գեղոյ բժշկական հնարագիտաց իմաստասիրութեանց կազմեալ Ասկղեպեայ վարժման։» (Թովմա Արծր. էջ 56.) Ծառոց պաշտօն տանող Հայք այսպէս Շահապունեաց և փորոյի սարինջական կը լինէին արքայական շինուածոց մէջ։

Այն տեղեկութիւնք կարեւոր էին լուսաւորելու և հաստատելու համար այն հետազօտութեանց արդիւնքն, զորս ըրած եմք բուսոց պատմութեան վերաբերեալ Հայերէն մի քանի բառերու վրայ, և զորս հետզհետէ պիտի հրատարակեմք լրագրոյս միջոցաւ։

Այս տեսակ բառերու վրայ եղած քննութիւնք կրկին օգուտ ունին, նախ գիտութեանց պատմութեան վրայ տեղեկութիւններ կը յաւելուն։ Երկրորդ՝ նիւթեր կընծայեն մեր արդի գիտութեանց պահանջմանն համեմատ լեզու կամ անուանագիտութիւն ունենալու։ Եւրոպական լեզուաց այն բառերուն համար՝ որոց համապատասխանող Հայերէններ կարելի կը լինի գտնել, նոր բառեր շինելու տաժանելի աշխատութեան հարկ չըմնար։ Երբ մեր գրոց բառերուն նախնական նշանակութիւնն որոշելու, ճշդելու և յանհաւնապար կամ ըստ քմաց չգործածելու, պիտի բարձուի այն շփոթութիւնն որ խաթարէ մեր այժմու բարբառն, այն թէև բազմ որոյ մասլից մէջէն շատ անգամ դադտիւք անզօր են վերծանելու։ Լաւ է մաքրել մեր գրքներն նախնեաց անվայելիս ապրեալց մէջ, որ կարէն 'ի բաց պարզել եկամուտ մթարքն։

Ալղղուակ.— Ըստ Աւձեան բառարանց Հայկազնեան լեզուի՝ արմատ մը, ծաղիկն անուշահոտ. Տճկ. քէտի օթու։ Գ. Նորայր Բիւզանդացի տարակուսելով կը հարցնէ թէ հիմխուրուս մը չէնի արդ. Մեզ կը թուի թէ «ալղղուակին» վրայ գիտուածն «հիմխուրուսին» չյարմարիր. Լիննէի «հիմխուրուս» կոչած բուսոց սեռը մէկ քանի տեսակներ կը պարունակէ, որոց և ոչ մին «քէտի օթու» կրնայ լինիլ։ «Հիմխուրու Ալեքմոքու», Մինք պահեսւոր» կը կոչուի տաճկերէն, «Հիմխուրու Նաքուլէնմոս», որն որ Գաղղիերէն լեզուի մէջ «Կօմպօ կամ Նաֆէ տ'Ալաշայի» կ'ըսուի, հասարակ «պամուկ» է։ Ալղղուակին ըստ անձնոյն հաւանականութեանց Լիննէի «Վալէրիանա օֆֆիչինալիս» անուանած բոյսն է։ Ծաղիկը թեթե անուշահոտութիւն մ'ունի. Արմատն հոտն եւս կատուներուն ախորժելի է. այս արմատը մանաւանդ համբաւեալ է վերնատութեան (սարա) մէջ ջղային դրրութեան վրայ ունեցած լաւ ազդեցութեանն համար, և կը գործածուի ամոլանաց (ախալմոց) առաջքըն առնելու. Հիւանդին մեծ քանակութեամբ տրուած ժամանակ որբռողեղ մ'է, ործացուցիչ և աղեաց ճճիներն արտաքսող։ Ալղղուակ անունն գուցէ աստ համար է։ Թէոֆրաստս իւր Անգղիերէն-Տաճկերէն բառագրոց մէջ Վալէրեան բառին դիմաց «քէտի օթու» գրած է։

Այծառ կամ Այծար.— Այս անուամբ ճանչցուած կաղամախն Թեոփրաստոս «էկիրօն» կոչածն է հաւանականաբար, որ Յոներէն «այծ» նշանակող «էքս» բառէն շինուած կ'երևի, և Լիննէի «սեաւ կաղամախ» (փօփուլուս նիկրա) անուանածն է, զոր և Համերոս Ալկինոոսի պարտէզին մէջ գտնուող ծառերուն հետ կը յիշէ։ Այծերն կ'ախորժին ուտել այս կաղամախին դալար կամ չոր տերևներն։

Խլփ.— Դժուարութիւն չկայ ճանչնալու համար որ այս անուամբ նշանակեալ ուտելին Եգիպտոսի մէջ «դալաֆ» ըսուածն է։

Խօլինջան.— Եթէ այս բառին ստուգին տեղ ու գրեմք, կ'ունենամք խաւնջան որ կը մօտենայ Տաճկերէն «հավլինճան» բառին։ Խօլինջան իբրև բոյսի մը կարմրագոյն արմատ կը յիշուի. Նոյնպէս և «հավլինճան» արմատ մ'է թուխ կարմրագոյն, որ Գաղղիերէն լեզուին մէջ «ռասին տը կալանկա» կ'ըսուի և Լիննէի «մառանթա կալանկա» անուանած տունկին կը վերաբերի։

Կանեփուկ.— Ըստ Եզնկայ կողբացւոյ՝ այսպէս կոչուած բոյսը թուփ մ'է դեղին ունդամ կամ ցուցիչ չանկութեան։ Կողբացիէն զատ՝ կարծեմք՝ ուրիշ և ոչ մի Հայ մատենագիր կը խօսի կանեփուկին վրայ։ Հայկազնեան բառգիրքն Եզնկայ բառը կը կրկնէ միայն, և ոչ Յունարէնն և ոչ Լատիներէնն կը դնէ այդ բառին դիմաց։ Ամբրոսիոս Գալֆայեան իւր Հայ-Գաղղիարէն բառարանին մէջ կանեփուկին համար «սօւլ տ'առապիս» (թուփինչ) միայն գրելով կը շատանայ։ Այսպէս ոչ ոք կարող եղած էր իմանալ կանեփուկին ինչ տեսակ բոյս լինելն։ Ըստ մեր կարծեաց, Լիննէի «վիթէքս անկուս-քասթուս» և Գաղղիարէն լեզուաւ «կաթիլէ» ըսուածն է, որոյ տերևները կանեփի տերևներուն կը նմանին բաւական, ինչպէս կ'ըսէ Տօքթ. Հէօֆէռ, ինչպէս և մեք տեսած եմք՝ անձամբ տեսած լինելով այդ թուփը՝ Կիւլհանէի Նախկին բուսաբանական պարտէզին մէջ, ինչպէս նաև Հնդիկ կանեփին (Տճկ. էսրար, Լատ. քաննապիս ինտիքա։) Կաթիլէն կը գտնուի Եւրոպայի հարաւային աշխարհաց մէջ, Յունաստանի, Եգիպտոսի մէջ եւն։ Պլինիոս իւր «Ցամ կոչումն» (տարփաւէր կանայք) անուանեալ երկասիրութեան մէջ՝ Պլինիոսէն առնլով կ'ըսէ թէ Աթէնացի տիկնայք՝ 'ի պատիւ Դեմետերայ կատարուած Թեսմոփորեան հանդէսից ժամանակ՝ այն թուփին տերեւներովը կազմուած անկողիններու վրայ կը պառկէին զօրանալու և բորբոքիչ անկանյանց տեղի չտալու համար. վասն զի կուռչէին կատարեալ զգաստութեամբ և պարկեշտութեամբ տօնել այդ հանդէսներն. սակայն կ'ըսէին նաև թէ՝ Լատոսն ցամաքին վրայ ապաստանարան չգտնելով՝ Դեղոս կղզին փախեր էր ծնունդ տալու համար իւր զաւկին, և նոյն թուփին հովանույն ներքև, ըստ այլոց Հիթենայ մը ներև, պահեր էր զԱրտեմիս դիցուհին զգաստութեան։ Ասոր համար գուցէ զգաստութեան նշանակ համարուած է այդ թուփն։ Հէօֆէռ կ'ըսէ թէ Գենեվայ քրմուհիքն զայն ցանկութեան կասեցուցիչ համարելնուն համար հաւանականաբար՝ ևբեխայած էին ինքզինքնին մաքուր պահելու դիտմամբ անկողին կազմել ճիւղերովն, յորոց դիցուհւոյն տաճարներուն մէջ ևս կը սփռէին։ Մինչև անգամ այս թուփին ունդերովն թաշխական խոզ մը և օշարակ մը կը պատրաստուէր՝ ցայսօր «զգաստութեան օշարակ» (սիռօ տը շասթըթէ) անուամբ ճանչուած, թէև բժիշկք այժմ քննած են որ այդ ունդերը կծու համ ունին, համեմայն են և հետևաբար գրգռող՝ քան թէ կասեցուցանող ցանկութեան։ Այսպէս երեք հաւանեցուցիչ պատճառներ կան, որ կանեփուկն և կաթիլէն միևնոյն թուփն համարել կուտան մեզ. նախ կանեփուկին համար Եզնկայ կասեցուցիչ ցանկութեան ըսելն, երկրորդ՝ Յունաց մէջ անխուս-քասթուսէն զատ ուրիշ տունկի մը նոյն յատկութիւնը չընծայուիլն, և երրորդ Հայերէն կանեփուկ անունն, որ նոյն թուփին կանեփի նման տերևներ ունենալուն համար տրուած կերևի մեր նախնեաց կամ նոյն իսկ Եզնկայ կողմանէ։ Խ. Ռօշուրեան

ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ
ԵՒ
ԱՌԱՔԻՆԱՍԷՐ ՏԻԿԻՆ ՄԸ

—

Կիրակի օր Ազնուաշուք Տիկին Մաքրուհի Յ. Գափամաճեանի թոռան՝ Ազնուափայլ Մարիամ օրիորդին ընդ Մեծ. Խաչիկ Էֆէնտի Շահպազեանի հարսանեաց հանդէսը կատարեցաւ վայելուչ շքեղութեամբ, և այս առթիւ Տիկին Գափամաճեան՝ ըստ իւր վաղեմի սովորութեան՝ երկու աղքատիկ որբեր ալ ամուսնացուց։

Ինչպէս գիտեն ընթերցողք, Տիկին Մ. Յ. Գափամաճեան՝ բարեսիրտ, ազնուախոհ և աղքատասէր է, և Խասգիւղի որբանոցին ալ մեծ բարիքներ ըրած և գրեթէ յիշեալ հաստատութեան առաջին բարերարուհին եղած է, այնպէս որ կարող տիկնայց բարերարութեան և առաքինութեան օրինակ կրնայ համարուիլ. Իւր թոռը՝ Օրիորդ Մարիամ իւր խնամոց ներքև կրթութիւն և լուրջ դաստիարակութիւն առած է. իսկ ամուսինը՝ Շահպազեան Խաչիկ Էֆէնտի ալ բարեկիրթ և ազնուաբարոյ երիտասարդ մը լինելով՝ այսպիսի երջանիկ ամուսնութիւն մը ընդհանուր գոհութիւն կը պատճառէ հարկաւ, մանաւանդ աղքատաց, որ Տիկին Մ. Գափամաճեանի ազնիւ սիրտն ու զգացումները կրող մ'ալ կունենան։

Ուստի շնորհաւորելով այս նորապսակ երկու ամոլներուն ամուսնութիւնն, ամենայն բարօրութիւն և երջանկութիւն կը մաղթեմք իրենց։

ՍՈՎԵԼՈՑ ՆՊՍՏ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ
Ի ՆՊԱՍՏ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍՈՎԵԼՈՑ

—

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ Ի ՌՈՒՍՃՈՒԳ

(Շար. Տես թիւ 2653)

Յովհաննէս Մելիքսէդեան	1
Խաչիկ	1
Հաճի Գէորգ Հճի Ալիքսանեան	1
Կարապետ Ալիքսանեան	1
Հճի Վարդան Սափրիչ	1
Յովհաննէս Մկրտիչեան	1
Տիրան Փլիքպաշեան	1
Սարգիս Սայլեան	1
Յարութիւն Երկանեան	1

Տիկնայք. — Ի ձեռն Ազն. Տիկին Կարինէ Մոզեանի

Մարիամ Դ. Բիթնեան	53
Տաւուքա Կ. Ուլուհեան	12
Մաքի Ա. Մհ. Սանփանեան	12
Մհ. Թագուհի Մ. Փափազեան	12
Ճանիկ Գրիգորեան	10
Մհ. Ագձա Ն. Թ. Ալլանեան	9
Թագուհիգա Գրիգորեան	8
Մ. Սարա Մհ. Մանուկեան	6
Վերոնիքա Կ Մհ. Մանուկեան	5
Կիւլիւլիւ Կարապետեան	5
Մհ. Կարինէ Մոզեան	4
Մանիկ Խաչիկեան	4
Տաւուքա Կ. Մկրտիչեան	4
Բարեպաշտուհի մին	4
Թագուհիգա Մհ. Փ. Քիւրտեան	4
Օրիորդ Մարի Թագորօֆ	4
Գալոնա Մամի	4
Մհ. Մարիամ Յակոբեան	4
Հէյնա Ռհ. Մանուկեան	2
Մաքի Ֆաքճը	3
Մարօեօլա Աստուրեան	2
Մ. Սերբին Պօղիկեան	2
Մաքի Կաճաղեան	2
Լուսիքա Երկանեան	2
Սոֆիա Ն. Սայլեան	2
Թագուհի Կ. Պօյաճեան	2
Թագուհի Գրիգորեան	2
Թագուհի Գասպարեան	2
Նեկտար Ա. Յակոբճանեան	2
Նունուֆար Զ. Փափուչեան	2
Տաւոու Յ. Գասպարեան	2
Յարուսեա Փ. Սայլեան	2
Հէյնա Վանիը Վարդանեան	2
Մարիամ Պօյաճեան	2
Բարի Յ. Հրիստոսեան	1
Հաճի Տաւոու Մարտիրոսեան	1
Նունուֆար Երկանեան	1
Թագուհիգա Թորոսեան	1
Մարիամ Ժամկոչեան	1
Աննա Զաքարեան	1
Բէհմաէ Դաւիթեան	1
Կարինէ Զաքարեան	1
Ագնէս Մելիքսէդեան	1
Վերոնիքա Քիւրդեան	1
Խաթաքուէ Երկանեան	1
Հաճի Անթիկ Շամճեան	1
Նունուֆար Մանուկեան	1
Մանուշ Խաղամեան	1
Տաւոու Մելիքսէդեան	1
Հէյնա Բամպիչեան	1
Թագուհիգա Հաճի Գրիգորեան	1
Տաւուքա Ինճէեան	1
Զինքա Մկրտիչեան	1
Հաճի Մարթա Հէքիմեան	1
Արուսեակ Կ Պօյաճեան	1
Ռսկի Հաճի Խաչիկեան	1
Հաճի Սիմա	1
Մէնէքշա Պօյաճեան	1
Մարի Պաղտասարեան	1
Փիրուզ Յակոբեան	1
Մարիամ Ղազար Սիմոնեան	1
Երէմիա Մերանեան	1
Հաճի Եւա Հաճի Սահակեան	1
Ագապի Յ. Պէճիլեան	1
Մարի Սանփանեան	1
Մանիկ Յ. Հաճի Մինասեան	1
Սըրմալը Սանփանեան	1
Բէհմալը Մաթոսեան	1
Նունուշ Զաքարեան	1
Խաչարեր Կարապետեան	1
Աննիկ Զաքարեան	1
Սըրմալը Յ. Ինճէեան	1
Պիւքիւճեան ընտանիք	1
Սըրմալը Կարապետեան	1
Զիւմիւլ Հանըմեան	1
Կիւլիւ Գրիգորեան	1
Հէյնա Փիչմիշեան	1
Եղսաբեթ Պետրոսեան	1
Մարիամ Ալթընեան	1
Բէհմաէ Աւետիս Թորուզեան	1
Հէյնա Տաւոու	1
Խաթաքուէ Մեսրոպեան	1
Թէնոսէֆ Կարապետեան	1
Ֆոլեանիկ Ս. Հաճի Խաչիկեան	1
Լուսիքա Ն. Այտընեան	1
Հաճի Զինքա Հաճի Եղիսեան	1
Զիւմիւլ տատաս	1
Նունուֆար տատաս	1
Համագումար	1447 25

Համագումար հազար չորս հարիւր քառասուն և եօթն ֆրանք և քսան և հինգ սանթիմ, այսինքն, ըստ գրանց ընթացից վաթսուն և վեց Օսմ. ոսկի։

Համարակալ — Գանձապետ

Գ. Յ. Յովակիմեան — Աբէլ Նիկողոսեան

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ
ԸՆԹԱՑՔ
ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԿՐԹՈՒԹԵԱՆ

Ըստ Տիկին Բաք Բօրլանժէլի

—

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ
ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Նախակրթարանական առաջին ու երկրորդ տարիներու համար

Աշխատասիրեալ Յ. Գ. Փափազեան

Ընտիր թուղթի վրայ մաքուր տպագրութեամբ 'ի լոյս ընծայեալ

Les annonces pour la France, l'Angleterre, l'Allemagne, l'Autriche-Hongrie, la Belgique, la Suisse et l'Amérique sont exclusivement reçues par la *Compagnie Générale de Publicité Etrangères* *G. L. DAUBE et Cie*, à Paris, Londres, Berlin, Vienne, Francfort, Zurich, etc.

սոյն Աշխարհագրութեան դասագիրքն, որ կրնայ իւր ընթերցանութեան դասագիրք ու պարգեւատրութեանց ատեն իբր մրցանակ ևս գործածուիլ, յորդոյ Տեառնց, Ուսուցչաց և Հայասատանի մէջ ուսումն ծաւալելու նպաստակ կամեցող ընկերութեանց ու ջանքերու թեանը կը յանձնեմք ։

Գին 3 դուրուշ ։

ԹՈՒԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Նախապատրաստական ատաջին տարւոյ համար

Աշխատասիրեց Ց. Գ. Փոլատեան

Նշանաւոր մանկավարժ Գ. Բառօզի բազմաթիւ խնդիրներովը ճոխացեալ դասագիրք մ'է ։

Գին 100 փարա ։

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

ՀԻՔԵԱԹՔ ԱՆԴԵՐՍԷՆԻ

ՔՐԻՍՏԻԱՆ ԱՆՏԵՐՍԷՆ

Հեղինակ Անդերսըն Տէյնս

Թարգմանիչ Մ. Ց. Մելիքեան

Հրատարակիչ Ս. Դ. Պարտիզպանեան

Այս հետաքրքրական պատմութիւնը, որ ընտիր պատկերներով ճոխացեալ է, Հայրենիքի խմբագիր Մ. Ց. Մելիքեան էֆէնտիի թարգմանութեամբ 'ի լոյս ընծայեալ ըլլալով, կը ծախուի բոլոր գրավաճառաց քով ի գին 7 ղրուշ ։

Իսկ կեդրոնատեղին է՝ Եէնի ճամի Չիլինկիրլէր ճամպէսի Մ. Ղուկասեան գրատունը, ուր կը ծախուի նաև «Արուեստ երկրագործութեան» անուն օգտակար գիրքը ի գին 10 ղրուշ ։

ԲԵՐԹՈՒԱԾՔ Գ. ԱԴԱՄԵԱՆԻ

Թիֆլիզ 1880

Պետրոս Հ. Գ. Ադամեան ազնիւ երիտասարդ Հայ դերասանը, որ թատերական ներկայացմանց մէջ մեծ դերեր ճարտար ձեւերով կը ձեւակերպէր, իւր յուզեալ սրտին զանազան ալէծուփ զգացմունքն այս քերթուածոյ յօրինած էր, Տփխիս հաստած օրէն ձեռագրերը յանձնեց տպագրութեան որ այսօր 'ի լոյս ընծայելով զրկած է Զաքմադրըր թիւ 20 Ցոլաքի Գալաֆեանի գրատան մէջ վաճառուելու։

Գին 12 ղրուշ արծաթի ,

Թողուցյս եմք որ գինքը ճանչցողներէն բազմաթիւ անձինք մէկ մէկ օրինակ գնելով իւր այս սուտ ջին ընտիր գործոյն մէջ գինքը պիտի փնտռեն ։

ԱՌ ՋԵՌՆ

ԲԱՌԱՐԱՆ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ԴԻՑԱԲԱՆԱԿԱՆ ՅԱՏՈՒԿ ԱՆՈՒԱՆՑ

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐԵԱՑ

Ն. Ճէլալեան

Տէր և հրատարակիչ Վ. Մարգարեան

Կը ծախուի ամեն գրավաճառաց քով. կեդրոնատեղին է Մարգարեան գրատունը ։

Գին 10 ֆրանք ։ Դպրոցաց համար զեղչ կըլլայ ։

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ

ԹՈՒԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Գրեց

Պ. Հովհաննէս Շահնազարեան

Դասատու Թուաբանութեան

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Կը ծախուի Եէնի—ճամի, Չիլինկիրլէր ճամպէսի թիւ 2 Ս. Ղուկասեան գրատունը և ուրիշ գրավաճառաց քով ։ Գին 1 ֆրանք ։

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Նախապատրաստական առաջին տարւոյ համար

Թարգմանեց Գ. Ա. Մալխասեան

Գին 3 ղրուշ

Սոյն և վերոյիշեալ երկու դասագրեանք կը ծախուին գլխաւորապէս Ս. Ղուկասեան գրատունը, Եէնի—ճամի, Չիլինկիրլէր ճամպէսի թիւ 2 ։ կը գտնուի նաև միւս Հայ գրավաճառաց քով ։

ՆՈՒԱԳՔ ՀԱՅԿԱԿԱՆՔ

Թիւ 8, 9, 10.

Բաղդասարեան

Լոյս, Երկասէր յարեաւ, և Նկարիչ.

Կը գտնուի ամեն Հայ գրավաճառաց քով, գին մէկ տետրի 2 ղրուշ մեծին, իսկ 24 թերթ բաժանորդագինն 40 ղրուշ ։

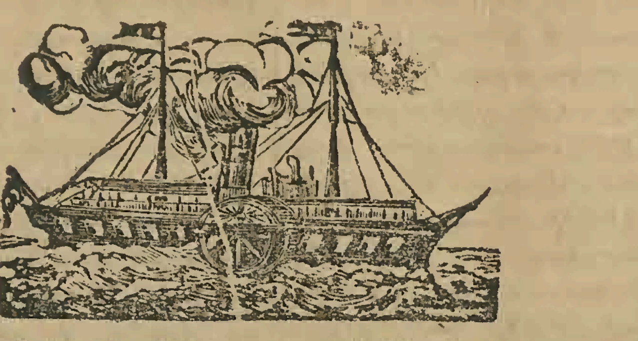

ՇԻՐՔԷԹԻ ԽԱՅՐԻՅԷ

ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐՈՒՆ ԵՐԹԵՒԵԿԻ ԺԱՄԵՐԸ

1880 ՅՈՒՆԻՍ 1 ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ ՄԻՆՉԵՒ ՅՈՒՆԻՍ 30

ՊՈՍՖՈՐԷՆ ԻՋՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐԸ

Ժամ	Եւրոպական եզեր	Թիւ
10 45	Եէնիմահալլէէն Մէզարպուրնու. Պէյիւքտէրէ. Թարապիա Եէնիքէօյ Իսթինիէ. Պոյաճըքէօյ. Ռումէլի Հիսար. Պէպէք. (Արնաւուտ գիւղի չըգնալուն հետ սիրալ հաղորդակցի.)	31
11 30	Եէնիմահալլէէն Մէզարպուրնու. Պէյիւքտէրէ. Թարապիա. Եէնի. գիւղ Էմիրկեան. Ռ Հիսար Պէպէք ։	32
12 15	Ռ Ա. Գավաքէն Եէնիմահալլէ. Մէզարպուրնու. Պէյիւքտէրէ. Թարապիա. Եէնիքէօյ Էմիրկեան Ռ. Հիսար. Պէպէք.	18
1 30	Եէնիմահալլէէն Մէզարպ. Պէյիւքտէրէ. Թարապիա, Եէնիքէօյ. Էմիրկեան. (Ուրբաթ օրերը Ռ Հիսար. Պէպէք)։	33
2 30	Եէնիմահալլէէն Մէզարպուրնու. Պէյիւքտէրէ. Թարապիա. Եէնիքէօյ Իսթինիա. Էմիրկեան. Պոյաճըքէօյ. Ռ. Հիսար, Պէպէք. Արնաւուտքէօյ. Գուրուչեշմէ. Օրթաքէօյ. Պէշիկթաշ։	34
3 30	Եէնիմահալլէէն Մէգարպ. Պէյիւքտէրէ. Թարապիա. Եէնիք. Իսթին. Էմիրկեան. Պոյաճըքէօյ. Ռ. Հիսար, Պէպէք. Արնաւուտքէօյ. Գուրուչեշմէ. Օրթաքէօյ. Պէշիկթաշ.	10
4 15	Եէնիմահ. Մէզարպ. Պէյիւք. Թարապ. Եէնիք. Միրկեան. Ռ. Հիսար Պէպէք. Արնաւուտքէօյ. Գուրուչեշմէ. Օրթաքէօյ. Պէշիկթաշ։	25
6 15	Եէնիմահալլէ. Պէյիւք. Թարապ. Պէյքօզ Եէնիք. Միրկեան. Գանլըճա. Ռ. Ա. Հիսար. Գանտիլլի Արնաւուտքէօյ. Չէնկէլքէօյ. Պէյլէրպէյի. Օրթաքէօյ. Գուզկունճուք. Պէշիկթաշ. Իսկիւտար ։	4
8	Ա. և Ռ. Գավաք. Եէնիմահալլէ. Մէզարպուրնու. Պէյիւքտէրէ Թարապիա. Պէյքօզ. Եէնիքէօյ. Էմիրկեան Պոյաճըքէօյ Ռ. Հիսար, Պէպէք. Արնաւուտքէօյ. Գուրուչեշմէ. Օրթաքէօյ. Պէշիկթաշ. (Ուրբաթ օրերը Իսթինիա)	20
10	Մէզարպուրնուէն Պէյիւքտէրէ. Թարապիա. Եէնիքէօյ. Էմիրկեան, Ռ. Հիսար, Արնաւուտքէօյ. Օրթաքէօյ. Պէշիկթաշ (Ուրբաթ օրերը Ռ. Ք. մահալլէսի)։	25
	Արնաւուտ քէօյէն	
11	Արնաւուտքէօյ. Գուրուչեշմէ. Օրթաքէօյ. Պէշիկթաշ։	23
11 30	Արնաւուտքէօյ. Գուրուչեշմէ. Օրթաքէօյ. Պէշիկթաշ. Գապաթաշ	25
12	Պէպէք. Արնաւուտքէօյ. Գուրուչեշմէ Օրթաքէօյ. Պէշիկթաշ. Գապաթաշ։	19
12 45	Արնաւուտքէօյ. Գուրուչեշմէ. Օրթաքէօյ. Պէշիկթաշ։	2
1 30	Արնաւուտքէօյ. Գուրուչեշմէ. Օրթաքէօյ. Պէշիկթաշ Գապաթաշ ։	28
2 30	Ռ. Հիսար. Պէպէք Արնաւուտքէօյ. Գուրուչեշմէ. Օրթաքէօյ, Գուզկ. Պէշիկթաշ (Ուրբաթ օրերը Արնաւ. գիւղ)։	17
10 45	Ռումէլի հիսարէն ուղղակի կամուրջ։ (Ուրբաթ օրերը Արնաւ. ուղղակի կամուրջ)։	19
	Ասիական եզեր	
11	Պէյքօզ, Պաշաբաղչէ. Իւֆթատ փաշա մահալլէսի. Գանլըճա, Ա. Հիսար, Գանտիլլի, Վանիքէօյ Չէնկէլքէօյ, Պէյլէրպէյի. Գուզկունճուք ։	21
11	Արնաւուտքէօյ. Վանիքէօյ. Չէնկէլքէօյ. Պէյլէրպէյի. Գուզկունճուք. Գապաթաշ ։	4
11 45	Պէյիւքտէրէ. Թարապիա. Պէյքօզ, Պաշաբաղչէ. Գանլըճա. Ա. Հիսար, Գանտիլլի. Վանիքէօյ. Չէնկէլքէօյ. Պէյլէրպէյի. Գուզկունճուք Գապաթաշ. (Ուրբաթ օրերը ժամ 12. 30ին)։	17
1 30	Պէյիւքտէրէ. Թարապիա. Պէյքօզ, Պաշաբաղչէ. Ի. Փ. մահալլէսի Գանլըճա. Ա. Հիսար, Գանտիլլի, Վանիքէօյ. Չէնկէլքէօյ. Պէյլէրպէյի. Գուզկունճուք. (Բայց Ուրբաթէ ։	20
3 30	Պէյքօզ, Պաշաբաղչէ. Ի. փաշա մահալլէսի Գանլըճա, Ա. Հիսար, Գանտիլլի. Վանիքէօյ. Չէնկէլքէօյ. Պէյլէրպէյի	32
8 45	Պէյիւքտէրէ Պէյքօզ. Պաշաբաղչէ. Գանլըճա. Ա. Հիսար Գանտիլլի. Վանիքէօյ. Չէնկէլքէօյ Պէյլէրպէյի. Գուզկունճուք. Իսկիւտար. (Ուրբաթ օրերը Իւֆթատ փաշա մահալլէսի)։	24
9 15	Վանիքէօյէն ուղղակի Սամուրջ ։	31

ԿԱՄՈՒՐՋԷՆ ՄԵԿՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐԸ

Ժամ	Եւրոպական եզեր	Թիւ
12 30	Գապաթաշ. Իսկիւտար Պէշիկթաշ. Գուզկունճուք. Օրթաք. Պէյլ. Չէնկ. Արնվ. Գանտ. Ա. և Ռ. Հիսար, Գանլ. Էմիրկեան, Եէնիք. Պէյքօզ Թարապ. Պէյիւք. Եէնիմահ.	4
12 45	Պէշիկ. Օրթաք. Արնաւ. Ռ. Հիսար, Պէպէք. Էմիրկ. Եէնիք. Թար. Պէյիւք. Մէզարպ. Եէնիմահալլէ.	31
1 45	Պէշիկ. Օրթաք. Գուրչէշ. Արնվ. Ռ. Հիսար, Պոյաճ. Իսթինա. Եէնիք. Թար. Պէյիւք. Մէզր. Եէնիմ.	19
3	Պէշիկ. Օրթաք. Արնաւ. Պէպէք Ռ. Հիսար, Էմիրկ. Եէնիք. Թարապ. Պէյիւք. Մէզարպ. Եէնիմահալ.	23
5	Գապաթաշ, Պէշիկ. Օրթաք. Գուրուչեշմէ. Արնաւ. Պէպէք. Ռ. Հիսար, Պոյաճ. Էմիրկեան. Եէնիք. Պէյքօզ, Թար. Պէյիւք. Մէզարպուրնու. Եէնիմահալլէ. Գավաքլար.	20
6 30	Իսկ. Պէշիկթաշ. Գուզկունճուք. Օրթաքէօյ. Պէյլէրպէյի Չէնկէլքէօյ Արնաւուտքէօյ Գանտ. Ռ. Հիսար. Պոյաճըքէօյ. Գանլըճա. Եէնիքէօյ. Թարապիա. Պէյիւքտէրէ ։	21
8	Պէշիկթաշ. Օրթաքէօյ. Արնաւուտք. Պէպէք. Ռ. Հիսար Միրկեան. Եէնիք. Թարապիա. Պէյիւքտէրէ Մէզարպուրնու. Եէնիմահ։	19
9 15	Պէշիկթաշ. Օրթաք. Գուրուչ. Արնաւ. Պէպէք. Ռ. Հիսար Պոյաճըք. Իսթինիա. Եէնիք. Թարապ. Պէյիւք. Մէզար. Եէնիմահալլէ ։ (բացի Ուրբաթէ)։	31
10	Պոյաճ, Եէնիք. Թարապ. Պէյիւքտ. Մէզարպ. Եէնիմահ ։ (Ուրբաթ օրերը Պէպէք, Ռ. Հիսար, հանգիստով)։	33
10 30	Պէշիկ. Օրթաք. Արնաւ. Պէպէք. Ռ. Հիսար. Պոյաճըքէօյ. Էմիրկ. Իսթն. Եէնիք. Թարապ. Պէյիւքտ. Մէզարպ. Եէնիմ.	18
11 10	Պէպէք Ռ. Հիսար, Պոյաճ. Իսթն. Եէնիք. Թարապ. Պէյիւք. Մէզար. Եէնիմահ։	20
	Արնաւուտ քէօյ	
12	Պէշիկթաշ, Օրթաքէօյ. Արնաւուտք։	23
12 30	» »	25
1 45	Ուղղակի Ռ. Հիսար (ուրբաթ օրերը Արնաւուտքէօյ)։	17
10	Պէշիկթ. Գուզկունճուք. Օրթաք. Գուրչ. Արնվ. Ռ. Հիսար. (Ուրբաթ օրերը ուղղակի Արնաւ.)	19
11 5	Գապաթ, Պէշիկ, Օրթաք, Գուրուչ. Արնաւուտ.	23
11 40	Պէշիկթաշ, Օրթաք. Գուրուչ. Արնաւ. Պէպէք։	19
12	Պէշիկթաշ, Օրթաք. Գուրուչ. Արնաւուտ.	25
	Ասիական եզեր	
2	Իսկիւտար Գուզկ. Պէյլ. Չէնկ. Վանիք. Գանտ. Ա. Հիսար. Գանլ. Իւֆթատ փաշա մահալլէսի Պաշաբ. Պէյքօզ.	32
8 30	Գուզկունճուք. Պէյլէրպէյ Չէնկ. Վանիքէօյ ։	23
9 30	Գապաթ. Գուզկ, Պէյլ. Չէնկ. Վանիք. Գանտիլլի, Ա. Հիս. Գանլ. Պաշ. Պէյքօզ, Մէզարպ. Ռ. Ա. Գավաք.	17
10 30	Պէյլ. Չէնկ. Վանիք. Գանտիլ Ա. Հիսար, Գանլճ. Չուպուգլու, Պաշաբ. Պէյքօզ Թրպ. Պէյիւք. ։	32
11	Գուզկ. Պէյլէրպ. Չէնկ. Վանիք. Գանտ. Ա. Հիսար, Գանլ. Պաշաբ. Պէյքօզ.	21
11 10	Գապաթ. Գուզկ. Պէյլ. Չէնկ. Վանիք. Արնաւուտ.	

ԻԼԱՆ

Բէօմը կէօմիւկի իլէ էրզագ անպարընտա մէթյիմինէ դաար քեաֆֆէյի մէսարիֆ միւթէահհիւտէ ալմագ, վէ թօզ աքմ ալթը սէնէսի թէմմուզ իպթիտասընտան իթիպարէն, չէհրի իքիչէր պին դըյէսի թէլիմ օլընմագ արդասըն ալընմագ վէ մազպուդ սէնէտլէրինին միրուսի իլէ մուամէլէսի իպթամինտէ էսմանը սըմ մէճիտիյէ օն թօզ ղուզ ղրուշ հիսապի իլէ հէման համպէյէ խազինէ-ի նաէն վէրիլմէք շարթը վէ չէրայիթի սաիրէյի միւթէֆէրրիասը իլէ միւզայէտէ օլընաճագ էրիմի աէօրթ պին դըյէ կիրէտ լաբանթա գէյնուն եաղընըն պէհէր դըյէսի ալթը դրուշ թօզ-ուզ բարաէտ օլարագ, թալիպի էօհտէսինտէ օլմագ հազիրանը բուժմէսի օթու զընէը բաղլը իրթէսի կիւնիւնէ դատար հէր կիւն միւնագասայը պիլ ճէրա էտիլմի մէզքիւրատէ դարարը դաթիւտի վէրիլէճէկլինտէն, թէնզիլի ֆիյաթէ իմաէ թալիպ օլանլարըն վէ թէմինադըն պիրլիճէ սաղը կիւնի սաաթ օնտա դաար էնճիւմէն պէհ թէնզիլինէ բաղլը պօլսանլարըն հարպիյէ նէզարէթի լէվազըմաթը ումումիյէ թայինէսինէ կէլմէլէրի վէ կէլմէեէն դէմմէթ օլունագը հալտէ, խաճէթլէրի թէնզիլըմթը միւմզա վարագայի սահինէ իլէ սայիրէյի մէզքիւրէյէ պիլտիրմէլէրի ։

23 Հազիրան 1880

Բէօմի կէօմիւկի վէ անպար թաշրաֆընտան խայիճի տէրսաատէթտէ թային օլունաճագ իսկէլէյէ թէսլիմինէ դաար քեաֆֆէի մէսարիֆի միւթէահհիւտինէ այիտ օլմագ վէ էսմանը մաքպուզը միրուսա իլէ մուամէլէսի իպթամընտա սըմ մէճիտիյէ օն թօքուզ ղրուշ հիսապը իլէ հէման համպէյէ խազինէյինտէն վէրիլմէք վէ թօքսան ալթը սէնէսի թէմմուզընտան իթիպարէն թէլյինի էյլէր նիհայէթինէ դաար չէհրի իկիրմիչէր պին վէ սէնէյի մէրքում թէլյինի սանիսինտէն իթիպարէն չուպաթը նիհայէթինէ դաար չէհրի օնար պին դանթար թէլիմ օլունմագ արդասը ալընմագ շարթը վէ չէրայիթի սաիրէյի միւթէֆէրրիասը իլէ միւզայէտէ օլունաճագ օլան էրիմ իկիրմի պին դանթար սամանըն պէհէր դանթարը օն պէշ դրուշա թալիպի էօհտէսինտէ օլուպ հազիրանը բուժմէսի իկիրմի պէշինճի չէհարշէմպէ կիւնիւնէ դաար հէր կիւն միւնագասայը պիլ ճէրա էսիմի մէզքիւրատէ դարարը դաթիւյի վէրիլէճէկլինտէն, իմաէ թալիպ օլանլարըն վէ չէհրի մէզքիւրըն իկիրմի ալթընճը բէնչչէնպէհ կիւնի սաաթ օնտա դաար էնճիւմէն պէհ թէնզիլինէ բաղլը պօլսանլարըն հարպիյէ նէզարէթի լէվազըմաթը ումումիյէ թայինէսինէ կէլմէլէրի, վէ կէլմէեէն դէմմէթ օլունագը հալտէ խաճէթլէրի թէնզիլըմթը միւմզա վարագայի սահինէ իլէ սայիրէյի մէզքիւրէյէ պիլտիրմէլէրի ։

22 Հազիրան 1880

Բէօմի կէօմիւկի վէ բուսումաթը սայիրէսի վէ հաթապ անպարը իսկէլէսինէ վէ էա անպար թաշրաֆընտան խայիճի տէրսաատէթտէ թային օլունաճագ իսկէլէյէ թէսլիմինէ դաար քեաֆֆէի մէսարիֆի միւթէահհիւտինէ այիտ օլմագ վէ էսմանը մաքպուզը միրուսա իլէ մուամէլէսինին իպթամընտա սըմ մէճիտիյէ օն թօքուզ ղրուշ հիսապը իլէ հէման համպէյէ խազինէսինէն իթա դըլընմագ վէ իշպու հաթապըն պահասընտա մանսուպէն ալէլհիսապ օլարագ թաբիլ մուդադդէմ թէէմինաթը դավիյէ ալըր իլէ միւթէահհիտէ էրիլ պին դրուշ բէշլինէն վէրիլմէք վէ թօքսան ալթը սէնէսի թէմմուզ իպթիտասընտան իթիպարէն իլէ նիհայէթինէ դաար չէհրի իքիչէր պին վէ թայինինէ դաար չէհրի օնար պին թէլիմ օլունմագ արդասը ալընմագ շարթը վէ չէրայիթի սաիրէյի միւթէֆէրրիասը իլէ միւզայէտէ օլունաճագ հաթապըն պէհէր չէքիսի օն պէշ դրուշա թալիպի էօհտէսինտէ օլուպ հազիրանը բուժմէսի իկիրմի պէշինճի չէհարշէմպէ կիւնիւնէ դաար հէր կիւն միւնագասայը պիլ ճէրա էսիմի մէզքիւրատէ դարարը դաթիւյի վէրիլէճէկլինտէն, իմաէ թալիպ օլանլարըն վէ չէհրի մէզքիւրըն իկիրմի ալթընճը բէնչչէնպէհ կիւնի սաաթ օնտա դաար էնճիւմէն պէհ թէնզիլինէ բաղլը պօլսանլարըն հարպիյէ նէզարէթի լէվազըմաթը ումումիյէ թայինէսինէ կէլմէլէրի վէ կէլմէեէն դէմմէթ օլունագը հալտէ խաճէթլէրի թէնզիլըմթը միւմզա վարագայի սահինէ իլէ սայիրէյի մէզքիւրէյէ պիլտիրմէլէրի ։

22 Հազիրան 1880

Բէօմի կէօմիւկի վէ բուսումաթը սայիրէսի վէ հաթապ անպարը իսկէլէսինէ վէ էա անպար թաշրաֆընտան խայիճի տէրսաատէթտէ թային օլունաճագ իսկէլէյէ թէսլիմինէ դաար քեաֆֆէի մէսարիֆի միւթէահհիւտինէ այիտ օլմագ վէ էսմանը մաքպուզը միրուսա իլէ մուամէլէսինին իպթամընտա սըմ մէճիտիյէ օն թօքուզ ղրուշ հիսապը իլէ հէման համպէյէ խազինէսինէն իթա դըլընմագ վէ իշպու կէօմիւրիւն պահասընտա մանսուպէն ալէլհիսապ օլարագ թարիխի մուդադդէմ թէէմինաթը դավիյէ ալըր իլէ միւթէահհիտէ էրիլ պին դրուշ բէշլինէն վէրիլմէք վէ թօքսան ալթը սէնէսի թէմմուզ իպթիտասընտան իթիպարէն թէլյինի էյլէր նիհայէթինէ դաար չէհրի իքիչէր պին դանթար վէ թէլյինի սանիսինտէն իթիպարէն չուպաթը նիհայէթինէ դաար չէհրի օնար պին դանթար թէլիմ օլունմագ արդասը ալընմագ շարթը վէ չէրայիթի սաիրէյի միւթէֆէրրիասը իլէ միւզայէտէ օլունաճագ իքի միլիոն իքի եիւզ էլլի պին դըյէ քէօմիւրիւն պէհէր դըյէսի օթուզ դրուշա թալիպի էօհտէսինտէ օլուպ հազիրանը բուժմէսի իկիրմի պէշինճի չէհարշէմպէ կիւնիւնէ դաար հէր կիւն միւնագասայը պիլ ճէրա էսիմի մէզքիւրատէ դարարը դաթիւյի վէրիլէճէկլինտէն, իմաէ թալիպ օլանլարըն վէ չէհրի մէզքիւրըն իկիրմի ալթընճը բէնչչէնպէհ կիւնի սաաթ օնտա դաար էնճիւմէն պէհ թէնզիլինէ բաղլը պօլսանլարըն հարպիյէ նէզարէթի լէվազըմաթը ումումիյէ թայինէսինէ կէլմէլէրի վէ կէլմէեէն դէմմէթ օլունագը հալտէ խաճէթլէրի թէնզիլըմթը միւմզա վարագայի սահինէ իլէ սայիրէյի մէզքիւրէյէ պիլտիրմէլէրի ։

22 Հազիրան 1880

Բէօմի կէօմիւկ իլէ դարանը տաքիք աէկիրմանը իսկէլէսինէ թէսլիմինէ դաար քեաֆֆէյի մէսարիֆի միւթէահհիւտինէ այիտ օլմագ վէ էսմանը վէրիլէճէք մաղպուզ սէնէտլէրին միրուսի իլէ մուամէլէյէ քապէլիյէսինին խիթամընտա սըմ մէճիտիյէ օն թօքուզ ղրուշ հիսապը իլէ հէման հարպիյէ խազինէսինտէն վէրիլմէք շարթը վէ չէրայիթի սաիրէյի միւթէֆէրրիասը իլէ թօքսան ալթը սէնէսի հազիրանընտան իթիպարէն թօքսան նէֆէր սէնէսի մայիս դայէթինէ դաար պէհէր մահ միւսաւիյէն օլունաճագ օն պէշ պին դանթար պիրինճի նիւ Գալաթը մատէն քէօմիւրինին պէհէր դանթարը սէքիզ դրուշա թալիպի էօհտէսինտէ օլուպ իշպու հազիրանը բուժմէսի իկիրմի բէնչչէնպէհ կիւնիւնէ դաար հէր կիւն միւնագասայը պիլ ճէրա էսիմի մէզքիւրատէ դարարը դաթիւյի վէրիլէճէկլինտէն, թէնզիլի ֆիյաթէ իմաէ թալիպ օլանլարըն վէ իկիրմի սէքիզինճի ճումա իրթէսի կիւնի սաաթ օն պուչուգտա դաար էնճիւմէն պէհ թէնզիլինէ բաղլը պօլսանլարըն հարպիյէ նէզարէթի լէվազըմաթը ումումիյէ կէլմէլէրի։

22 Հազիրան 1880

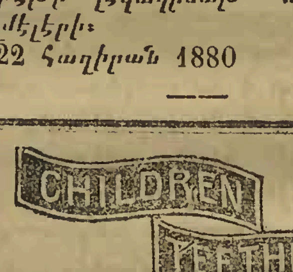

ՍՈՒԹԻՆԿ ՇԻՐՕՔ

Ցայանի է որ երախայք ծնանելէն մինչ երեք տարեկան հասակը դրեթէ չարունակ փորի ցաւ, փորհարութիւն, ստամոքսի անհանգստութիւն, անքուն գիշեր, ջղային գրգռութիւն և այլն կունենան, մանաւանդ ակռայ հանելու միջոցին, և այս նեղութիւններն աւելի կըստակեան ամառուան առաք եղանակին։ Սութինկ Շիրօքը վերոյիշեալ դժուարութեանց ամենայն առաջքը կառնէ ու կը բժշկէ, որով երախան կը հանգչի ու կը զօրանայ յուրախութիւն մեծ իւր ծնողաց ։ Գործածողները շատ գոհ են ։ Ուղղը կրնայ փոքրիկ գինն արժան է. Նորածին երախայից կաթիլով կը տրուի, մեծ ամիսէն վեր եղողին օրը երեք անգամ դդալ. Կը ծախուի Կ. Պոլիս Դալաթիա Մինասեան և ընկերաց Ամերիկայի մաղազան ։

ԽՄԲԱԳԻՐ—ՏՆՕՐԷՆ

Կ. Ս. ԽԻԹԻՒՃԵԱՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՍ ԼՐԱԳՐՈՅ

ԴԱԼԱԹԻԱ ՆՕՐՕ ԽԱՆ